

۲۹۹۹۹

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده علوم زمین

گروه جغرافیا

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته جغرافیای انسانی "گرایش برنامه ریزی روستایی"

موضوع رساله:

جایگاه کانونهای مرکزی در برنامه ریزی توسعه روستایی

مورد

بخش چاپخانه

شهرستان خوی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر عباس سعیدی

۶۴۳۸۳

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمدحسن ضیاءتوانا

نگارش:

رضا عبدالله زاده

اردیبهشت ۱۳۷۸

۲۹۹۹۴

((تاییدیه دفاع از پایان نامه))

این پایان نامه توسط آقای رضا عبدالله زاده دانشجو دوره کارشناسی ارشد رشته جغرافیا شاخه /گرایش برنامه ریزی روستایی در تاریخ ۲۸/۳/۲۹ مورد دفاع قرار گرفت و براساس رای هیات ناوران با نمره ۱۷٫۵ و درجه ب پذیرفته شد.

استاد راهنما: جناب آقای دکتر عباس سعیدی

استاد مشاور: جناب آقای دکتر محمدحسن ضیاء توانا

هیات ژوری:

- ۱- دکتر محمد زاهدی
- ۲- دکتر علی اکبر
- ۳- دکتر منصور صراف

تقدیم به پدر و مادر عزیزم:

که همواره فداکار بوده اند

تقدیم به خواهر و برادرانم:

که همیشه در طول زندگی ام یار و یاور و

مشوق من بوده اند

فهرست مطالب

پیشگفتار

چکیده

۱-۳۳ کلیات تحقیق
۱ طرح مساله و اهداف بررسی
۸ روش تحقیق، موانع و مشکلات تحقیق
۹ پیشینه تحقیق
۱۰ تعاریف و مفاهیم
۱۶ مبانی نظری (نظریات مربوط به مکان مرکزی)

بخش اول:

شناخت وضع موجود

فصل اول:

۳۴-۶۴ ویژگیهای طبیعی منطقه مورد مطالعه
۳۴ ۱-۱- موقعیت و وسعت
۳۵ ۲-۱- ساختار زمین و اشکال ناهمواریها
۳۵ ۱-۲-۱- زمین شناسی منطقه
۴۱ ۱-۲-۲- ناهمواریها
۴۳ ۱-۳- اقلیم
۴۶ ۱-۳-۱- بارش
۴۷ ۱-۳-۲- باد
۵۰ ۱-۴- منابع آب
۵۰ ۱-۴-۱- منابع آب سطحی
۵۳ ۱-۴-۲- منابع آب زیرزمینی

- ۵-۱- خاک ۵۶
- ۶-۱- پوشش گیاهی ۶۰
- ۷-۱- جمع بندی، ویژگیهای محیطی، اکولوژیکی به عنوان بستر زندگی و فعالیت انسان ۶۲

فصل دوم

- ۶۵-۹۷ بررسی تکوین سکونت گزینی و ویژگیهای اجتماعی
- ۱-۲- سابقه استقرار جمعیت در منطقه ۶۵
- ۲-۲- تعداد، توزیع و تراکم جمعیت ۶۶
- ۲-۳- ساخت جنسی و ترکیب سنی جمعیت ۷۸
- ۲-۴- حرکات مکانی فضایی جمعیت ۸۰
- ۲-۵- رشد و پیش بینی جمعیت ۸۲
- ۲-۶- ویژگیهای نیروی انسانی ۹۱
- ۱-۲-۶-۱- فعالیت و اشتغال نیروی انسانی ۹۱
- ۲-۶-۲- دین، مذهب، زبان ۹۲
- ۲-۶-۳- سواد، آموزش ۹۳
- ۲-۶-۴- بهداشت و درمان ۹۵
- ۲-۷- جمع بندی تجزیه و تحلیل ویژگیهای اجتماعی منطقه ۹۷

فصل سوم:

- ۹۸-۱۱۲ ویژگیهای اقتصادی سکونتگاههای بخش چاپاره
- ۳-۱- کشاورزی ۹۸
- ۱-۳-۱-۱- زراعت و باغداری ۱۰۰
- ۳-۱-۱-۲- دامداری و دامپروری ۱۰۲
- ۳-۱-۱-۳- زنبور داری ۱۰۸
- ۳-۲- صنعت و معادن ۱۰۹
- ۳-۳- خدمات ۱۱۱

۳-۴- جمع بندی، تجزیه و تحلیل ویژگیهای اقتصادی بخش چایپاره ۱۱۲

فصل چهارم:

۱۱۶-۱۴۸	ویژگیهای فضایی - کالبدی
۱۱۶	۴-۱- عوامل موثر در استقرار سکونتگاههای روستایی
۱۱۶	۴-۱-۱- عوامل طبیعی
۱۱۶	۴-۱-۱-۱- اشکال ناهمواری (توپوگرافی)
۱۱۸	۴-۱-۱-۲- خاک
۱۱۹	۴-۱-۱-۳- نحوه دسترسی به منابع آب
۱۱۹	۴-۱-۱-۴- آب و هوا و پوشش گیاهی
۱۲۰	۴-۱-۲- عوامل محیط انسانی
۱۲۰	۴-۱-۲-۱- نقش ارتباطات
۱۲۰	۴-۱-۲-۲- امنیت
۱۲۱	۴-۱-۲-۳- عامل نزدیکی به شهر
۱۲۲	۴-۱-۳- استقرار سکونتگاهها
۱۲۲	۴-۱-۳-۱- فرم استقرار
۱۲۴	۴-۱-۳-۲- بافت استقرار
۱۲۵	۴-۱-۴- خدمات
۱۲۶	۴-۱-۴-۱- امکانات زیربنایی
۱۳۰	۴-۱-۴-۲- امکانات روبنایی
۱۳۹	۴-۱-۴-۳- خدمات اداری - نظامی
۱۴۱	۴-۱-۴-۴- خدمات ارتباطی
۱۴۷	۴-۱-۵- جمع بندی، تجزیه و تحلیل ویژگیهای کالبدی - فضایی

بخش دوم

فصل اول

- ویژگی کانونهای مرکزی و سطح بندی سکونتگاهها ۱۴۹-۱۹۹
- ۲-۱- ویژگیهای کانون مرکزی قره ضیالالدین (جایگاه آن در نظام سکونتگاهی) ۱۴۹
- ۲-۱-۱- سابقه مرکزیت ۱۴۹
- ۲-۱-۲- موقعیت فضایی ۱۵۰
- ۲-۱-۳- خصوصیات کارکردی قره ضیالالدین ۱۵۲
- ۲-۱-۳-۱- کارکردهای ارتباطی (شبکه کالبدی) ۱۵۲
- ۲-۱-۳-۱-۱- نوع وسایط نقلیه برای حمل کالا و مسافر ۱۵۶
- ۲-۱-۳-۲- کارکردهای تجاری - بازاری (اقتصادی) ۱۵۸
- ۲-۱-۳-۳- کارکرد آموزشی ۱۷۰
- ۲-۱-۳-۴- کارکرد اداری - نظامی ۱۷۲
- ۲-۱-۳-۵- کارکرد بهداشتی و درمانی ۱۷۳
- ۱-۲-۳-۶- کارکرد اجتماعی - فرهنگی ۱۷۵
- ۲-۲- وضع موجود نظام سکونتگاهی در بخش چایپاره ۱۷۸
- ۲-۲-۱- سلسله مراتب سکونتگاهی ۱۷۸
- ۲-۲-۱-۱- جایگاه بخش چایپاره در نظام سلسله مراتب سکونتگاهی (وضع موجود) ۱۷۹
- ۲-۲-۱-۲- سطوح مختلف وضع موجود و وضع مطلوب ۱۸۲
- ۲-۲-۲- تبیین وضع مطلوب نظام سکونتگاهی بخش چایپاره ۱۸۴
- ۲-۲-۳- ضرورت برنامه ریزی و آینده نگری (اصلاح وضع موجود کانون های مرکزی)..... ۱۹۱
- ۲-۲-۳-۱- تنگناهای موجود در سطح یک مکان مرکزی (قره ضیالالدین) ۱۹۱
- ۲-۲-۳-۲- تنگناهای موجود در نظام سکونتگاهی بخش چایپاره ۱۹۴
- ۲-۲-۴- نظام پیشنهادی انواع خدمات برای سطوح مختلف سکونتگاههای بخش چایپاره ۱۹۵

جمع بندی نهایی، آزمون فرضیات، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات ۱۹۹

منابع و مآخذ ۲۰۹

فهرست نقشه ها

موقعیت نسبی بخش چایپاره در شهرستان و استان	نقشه شماره (۱)
زمین شناسی بخش چایپاره	نقشه شماره (۲)
ویژگیهای توپوگرافی بخش چایپاره	نقشه شماره (۳)
شبکه هیدروگرافی بخش چایپاره	نقشه شماره (۴)
ویژگیهای خاک و پراکندگی آن	نقشه شماره (۵)
جمعیت آبادیها در سال ۱۳۴۵	نقشه شماره (۶)
جمعیت آبادیها در سال ۱۳۵۵	نقشه شماره (۷)
جمعیت آبادیها در سال ۱۳۶۵	نقشه شماره (۸)
جمعیت آبادیها در سال ۱۳۷۵	نقشه شماره (۹)
فرم استقرار	نقشه شماره (۱۰)
پراکنش فضایی سکونتگاهها	نقشه شماره (۱۱)
امکانات زیربنایی	نقشه شماره (۱۲)
امکانات آموزشی	نقشه شماره (۱۳)
محل مراجعه جهت مدرسه راهنمایی	نقشه شماره (۱۴)
محل مراجعه جهت دبیرستان	نقشه شماره (۱۵)
امکانات بهداشتی درمانی	نقشه شماره (۱۶)
محل مراجعه جهت خانه بهداشت	نقشه شماره (۱۷)
امکانات اداری نظامی	نقشه شماره (۱۸)
امکانات ارتباطی	نقشه شماره (۱۹)
وضعیت راهها و فاصله آبادیها از یکدیگر	نقشه شماره (۲۰)
ویژگیهای کارکردی قره ضیالدین	نقشه شماره (۲۱)

فهرست جداول

- جدول شماره (۱) مراکز ، مساحت و درصد دهستانها
- جدول شماره (۲) میانگین دمای ماهانه و سالانه ایستگاه هواشناسی خوی
- جدول شماره (۳) میانگین دمای حداکثر و حداقل ماهانه و سالانه ایستگاه هواشناسی خوی
- جدول شماره (۴) میانگین دمای حداکثر و حداقل مطلق ماهانه و سالانه ایستگاه هواشناسی خوی
- جدول شماره (۵) میانگین بارندگی ماهانه و سالانه ایستگاه هواشناسی خوی
- جدول شماره (۶) میانگین رطوبت ماهانه، سالانه، میانگین حداکثر و حداقل رطوبت ماهانه، سالانه (درصد)
- جدول شماره (۷) تعداد چاههای نیمه عمیق و عمیق و سطح زیرکشت در آبادیهای بخش چایپاره
- جدول شماره (۸) مساحت مراتع بخش چایپاره به تفکیک دهستان
- جدول شماره (۹) تعداد جمعیت، خانوار، بعدخانوار بخش چایپاره به تفکیک دهستان و مرکز بخش
- جدول شماره (۱۰) پراکندگی جمعیت در نقاط روستایی بخش چایپاره بر حسب طبقات جمعیتی (۱۳۴۵)
- جدول شماره (۱۱) پراکندگی جمعیت در نقاط روستایی بخش چایپاره بر حسب طبقات جمعیتی (۱۳۵۵)
- جدول شماره (۱۲) پراکندگی سکونتگاههای روستایی بر حسب طبقات جمعیتی (۱۳۶۵)
- جدول شماره (۱۳) پراکندگی سکونتگاههای روستایی بر حسب طبقات جمعیتی (۱۳۷۵)
- جدول شماره (۱۴) نسبت جنسی و سنی بخش چایپاره به تفکیک نقاط روستایی، دهستانها و نقطه شهری (۱۳۷۵)
- جدول شماره (۱۵) ترکیب سنی جمعیت شهر قره ضیالالدین (۱۳۷۵)
- جدول شماره (۱۶) میزان نرخ رشد جمعیت بخش چایپاره به تفکیک آبادی در دوره های مختلف سرشماری
- جدول شماره (۱۷) میزان نرخ رشد بخش چایپاره به تفکیک دهستانها، مرکز بخش و کل بخش سرشماریهای مختلف
- جدول شماره (۱۸) پیش بینی جمعیت بخش چایپاره به تفکیک دهستان، مرکز بخش، کل بخش
- جدول شماره (۱۹) میزان اشتغال نیروی انسانی بخش چایپاره به تفکیک دهستان و مرکز بخش، نقاط روستایی (۱۳۷۵)
- جدول شماره (۲۰) تعداد دانش آموزان پسر و دختر بخش چایپاره (۱۳۷۷)
- جدول شماره (۲۱) تعداد واحدهای آموزشی بخش چایپاره به تفکیک جنس (۱۳۷۷)
- جدول شماره (۲۲) تعداد کلاس واحدهای آموزشی به تفکیک جنس در بخش چایپاره (۱۳۷۷)
- جدول شماره (۲۳) تعداد کادر آموزشی به تفکیک جنس در بخش چایپاره (۱۳۷۷)

وضعیت امکانات بهداشتی و درمانی بخش چایپاره (۱۳۷۷)	جدول شماره (۲۴)
تعداد دامهای کوچک و بزرگ بخش چایپاره به تفکیک دهستان (۱۳۷۷)	جدول شماره (۲۵)
تعداد آبادیهای نیمه کوچ نشین به تفکیک دهستان در بخش چایپاره	جدول شماره (۲۶)
محل ییلاق و قشلاق آبادیهای نیمه کوچ رو در بخش چایپاره	جدول شماره (۲۷)
تعداد مرغداریهای مدرن بخش چایپاره به تفکیک دهستان (۱۳۷۷)	جدول شماره (۲۸)
تعداد کندوی مدرن و سنتی بخش چایپاره به تفکیک دهستان (۱۳۷۷)	جدول شماره (۲۹)
امکانات آب آشامیدنی در آبادیها بخش چایپاره در سالهای ۷۷-۶۵-۱۳۵۵ به تفکیک دهستان	جدول شماره (۳۰)
وضعیت امکانات برق در بخش چایپاره به تفکیک دهستان در سالهای ۷۷-۶۵-۱۳۵۵	جدول شماره (۳۱)
وضعیت امکانات آموزشی در بخش چایپاره به تفکیک دهستان در سالهای ۷۷-۶۵-۱۳۵۵	جدول شماره (۳۲)
وضعیت خدمات تجاری - فنی و صنایع دستی بخش چایپاره به تفکیک دهستان در سال ۱۳۷۷	جدول شماره (۳۴)
وضعیت خدمات اداری - نظامی در بخش چایپاره به تفکیک دهستان (۱۳۷۷)	جدول شماره (۳۵)
خدمات ارتباطی بخش چایپاره به تفکیک دهستان (۱۳۷۷)	جدول شماره (۳۶)
وضعیت ارتباطی بخش چایپاره به تفکیک دهستان (۱۳۷۷)	جدول شماره (۳۷)
رتبه بندی آبادیهای بخش چایپاره براساس وسعت	جدول شماره (۳۸)
رده بندی جمعیتی آبادیهای بخش چایپاره بر حسب خانوار	جدول شماره (۳۹)
رده بندی خدماتی آبادیها بخش چایپاره	جدول شماره (۴۰)
وضع موجود آبادیهای بخش چایپاره در ارتباط با عملکرد خدماتی/ جمعیتی	جدول شماره (۴۱)
سطوح مختلف وضع موجود و مطلوب آبادیهای بخش چایپاره	جدول شماره (۴۲)
وضع مطلوب عملکرد خدماتی/ جمعیتی آبادیهای بخش چایپاره	جدول شماره (۴۳)
نظام پیشنهادی انواع خدمات برای کانون مرکزی و سطوح چهارگانه نظام سکونتگاهی بخش چایپاره	جدول شماره (۴۴)
خدمات پیشنهادی برای سکونتگاههای روستایی بر حسب سطوح مختلف	جدول شماره (۴۵)

فهرست نمودارها

نمودار آمبرترمیک ایستگاه خوی	نمودار شماره (۱)
نمودار یتزولد ایستگاه خوی	نمودار شماره (۲)
نمودار پیش بینی جمعیت بخش چایپاره به تفکیک دهستان و مرکز بخش	نمودار شماره (۳)
مراکز سطح دوم آبادیهای بخش چایپاره	نمودار شماره (۴)
مراکز سطح سوم آبادیهای بخش چایپاره	نمودار شماره (۵)
مراکز سطح چهارم آبادیهای بخش چایپاره	نمودار شماره (۶)
مراکز سطح پنجم آبادیهای بخش چایپاره	نمودار شماره (۷)

فهرست اشکال

مرحله ابتدایی تطور مکانهای مرکزی	شکل شماره (۱-a)
مرحله دوم تطور مکانهای مرکزی	شکل شماره (۱-b)
مرحله سوم تطور مکانهای مرکزی	شکل شماره (۱-c)
مرحله چهارم تطور مکانهای مرکزی	شکل شماره (۱-d)
مرحله پنجم تطور مکانهای مرکزی	شکل شماره (۱-e)
مرحله نهایی تطور مکانهای مرکزی	شکل شماره (۱-f)
اصل بازاریابی	شکل شماره (۲-a)
اصل حمل و نقل	شکل شماره (۲-b)
اصل اداری	شکل شماره (۲-c)
مرحله نخست الگوی تعادل فضایی استقرار مراکز لوش	شکل شماره (الف)
مرحله دوم الگوی تعادل فضایی استقرار مراکز لوش	شکل شماره (ب)
مرحله سوم الگوی تعادل فضایی استقرار مراکز لوش	شکل شماره (ج)
مرحله نهایی الگوی تعادل فضایی استقرار مراکز لوش	شکل شماره (د)

فهرست تصاویر

- تصویر شماره (۱) مرکز بخش در دشت نسبتاً وسیع قره ضیالالدین واقع شده که اطراف آن را اراضی حاصلخیز احاطه کرده است
- تصویر شماره (۲) رودخانه آق چای پل احداث شده بر روی آن
- تصویر شماره (۳) رودخانه آق چای و مزارع برنج اطراف آن
- تصویر شماره (۴) جاده ترانزیتی ایران به اروپا
- تصویر شماره (۵) میدان گندم قره ضیالالدین
- تصویر شماره (۶) محل فروش طیور در مرکز شهر در دوشنبه بازار و واحدهای خرده‌فروشی در قره ضیالالدین
- تصویر شماره (۷) بازار هفتگی خیابان محمدتقی خان پسیان
- تصویر شماره (۸) فردای بازار هفتگی خیابان پسیان
- تصویر شماره (۹) بازار هفتگی یکی دیگر از خیابانهای قره ضیالالدین
- تصویر شماره (۱۰) فردای بازار هفتگی همان خیابان
- تصویر شماره (۱۱) بازار هفتگی یکی دیگر از خیابانهای قره ضیالالدین
- تصویر شماره (۱۲) فردای همان روز و همان خیابان